

its pedagogic. It has been found that the main task of Ukrainian people's vanguard was to preserve the basics of national idea, lingual-cultural traditions, religious identification and social unity. It was discovered that native features of leisure sphere's social-educational direction development lie in: consideration of festival-ceremonial traditions of Ukrainian people, which laid the cultural foundations of existence and revealed themselves through leisure; recreation-educational influence of Cossacks' leisure, which serves as an example of union of different directions of social education in leisure activity; development of Enlightenment-based social-leisure direction, leisure function of cultural institutions, involvement of benefactors and public, which is still relevant; experience of creating the system of leisure activity during soviet times through consideration of leisure activity value component.

Conclusion. *Pre-soviet period of leisure's social-educational influence was reviewed, which is characterized by branching of Enlightenment-based, artistic and festive leisure, an active mission of cultural institutions, folk houses and club establishments in leisure sphere, a role of private and public charity initiative in organizing socially-positive leisure self-expression of different population groups. During soviet period a network of cultural-enlightening institutions was being created, which became the key points of mass cultural activity, institutionalized forms of leisure were branching out, which is why a network of governmental cultural establishments with proper funding and centralized command-administrative system of control and general availability was created.*

Key words: *leisure sphere; social-educational direction; social education; leisure activity; the types of leisure activities; national leisure traditions; social and cultural traditions; national liberation movement.*

*Одержано редакцією 2.03.2016
Прийнято до публікації 9.03.2016*

УДК 378.147:358.4

Марченко О. Г.,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
вищої математики, Харківський університет
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, Україна

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЯК ДЖЕРЕЛО МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ КУРСАНТІВ

Анотація. *Уточнено сутність понять «саморозвиток», «інноваційне освітнє середовище». Показано, що саморозвиток майбутніх військових фахівців в інноваційному освітньому середовищі вищих військових навчальних закладів забезпечується завдяки реалізації продуктивних ідей щодо інноваційного розвитку військової освіти, урахування особистих цілей курсантів, дотримання демократичних засад управління, використання інноваційних педагогічних технологій.*

Ключові слова: *вищий військовий навчальний заклад; військова освіта; інновація; інноваційне освітнє середовище; курсант; самоосвіта; самовиховання; саморозвиток.*

Постановка проблеми. Реалії сучасного життя висувають підвищені вимоги до рівня професійної підготовки майбутніх військових фахівців, їхньої освіченості, розвитку структурних компонентів особистості, задоволення її потреб, інтересів, можливостей, на що й наголошується в Концепції військової освіти в Україні [1].

Основні положення гуманітарних наук (психології, педагогіки, андрагогіки, акмеології) щодо закономірностей особистісного зростання свідчать про те, що передумовою розвитку особистості, набуття нею ознак творчої індивідуальності є освітнє середовище навчального закладу. Проте проблема формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах як джерела можливостей саморозвитку курсантів ще не була предметом спеціального дослідження.

Аналіз актуальних досліджень свідчить про своєчасність порушення проблеми. Так, у монографії М. Нещадима [2] висловлені концептуальні ідеї стосовно соціокультурної природи освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах. У науковій праці В. Ягупова [3] розкрито соціальну сутність навчального середовища у вищих військових навчальних закладах, запропонована його структура і виявлені особливості, а також вплив на особистість курсанта. Про необхідність формування у вищих військових навчальних закладах рефлексивно-інноваційного середовища як такого, що сприяє формуванню соціокультурної компетентності майбутнього військового фахівця, йдеться в дисертації О. Жежери [4]. Проте бракує системних досліджень, що присвячені з'ясуванню сутності інноваційного середовища вищих військових навчальних закладів і виявленню його можливостей для саморозвитку курсантів.

Мета статті полягає в уточненні сутнісних ознак інноваційного освітнього середовища вищих військових навчальних закладів і визначенні його можливостей для саморозвитку курсантів.

Виклад основного матеріалу розпочнемо з етимологічного аналізу ключових понять дослідження. Так, під «розвитком» науковці розуміють процес становлення і формування особистості, удосконалення її якостей (інтелектуальних, моральних, фізичних, естетичних) під дією внутрішніх і зовнішніх, керованих і некерованих, соціальних і природних впливів, серед яких навчання і виховання відіграють провідну роль. «Саморозвиток» особистості вчені трактують як процес збагачення певних особистісних якостей, дій, що супроводжується «розпредмечуванням» соціального досвіду, культурних надбань, які включені до процесу саморозвитку [5, с. 625].

Серед передумов, що зумовлюють хід і результат процесу саморозвитку особистості, можна виділити як внутрішні, суб'єктивні, так і зовнішні, об'єктивні. Так, серед суб'єктивних передумов саморозвитку основними є вмотивованість, цілеспрямованість, наявність в індивіда внутрішніх ресурсів щодо розвитку, здатності до навчання і виконання певної діяльності, «знання справи». Внутрішнім механізмом саморозвитку є рефлексія, яка в сукупності з інноваційним компонентом самості людини забезпечує осмислення, переосмислення, перетворення суб'єктом змісту власної свідомості, діяльності, спілкування, поведінки як цілісного ставлення до освітнього процесу [6, с. 8].

Сутнісний аналіз процесу саморозвитку особистості засвідчує, що рушійними силами саморозвитку є самоосвіта і самовиховання. Ми поділяємо думку С. Карпенчук про те, що за умов достатньої якості та інтенсивності самоосвіта і самовиховання є значущими чинниками саморозвитку особистості, удосконалювання її позитивних властивостей і усунення недоліків [7]. Більше того, ми розглядаємо самоосвіту, самовиховання і саморозвиток як триєдиний процес, у якому самоосвітня і самовиховна діяльність забезпечують саморозвиток особистості.

До зовнішніх передумов саморозвитку можна віднести відповідний соціокультурний фон, наявність сприятливих чинників навколишнього середовища, зокрема організацію раціональних педагогічних умов. П. Каптерев із цього приводу зазначає: «Основою школи і джерелом її успіху й удосконалення є саморозвиток людини, застосування до шкільного навчання тих засад, якими здійснюється самовиховання і самоосвіта [8, с. 480]». Як стверджують науковці О. Коровка, С. Бочаров, Л. Дубинка, процеси самоосвіти, самовиховання, саморозвитку особистості обумовлені розширенням і поглибленням узаємозв'язку особистості з навколишнім середовищем, зокрема освітнім середовищем [9].

З метою виявлення готовності курсантів до саморозвитку в існуючому освітньому середовищі у вищих військових навчальних закладах і встановлення впливовості чинників соціуму на саморозвиток особистості проведено опитування курсантів. Обробка результатів опитування засвідчує, що серед негативних чинників,

які заважають саморозвитку, 46,7 % курсантів називають власні недоліки (лінощі, недостатню організованість, небажання навчатися, недостатньо розвинені здібності до навчання, відсутність посидючості); 35 % курсантів бракує вільного часу, заважає нерациональна організація освітнього процесу (невдало складений розклад занять, наряди, побутово-господарчі доручення), незадовільні умови для самостійної роботи.

Пропозиції курсантів щодо покращення умов набуття фахової освіти мають здебільшого екстенсивний характер. Так, 43,3 % курсантів потребують збільшення часу на самостійну підготовку, хоча, як свідчать наші спостереження за процесом самостійної підготовки, лише незначна частина курсантів раціонально використовують час, що відведений на самостійну підготовку. Крім того, 15 % курсантів прагнуть мати більшу можливість для виявлення самостійності, а 13 % респондентів бажають, щоб викладачі використовували диференційований та індивідуальний підходи до них.

Тож обробка результатів пілотажного дослідження з метою визначення готовності курсантів до саморозвитку виявляє як суб'єктивні, так і об'єктивні передумови гальмування саморозвитку курсантів. До суб'єктивних чинників, що уповільнюють саморозвиток курсантів, віднесено: особистісні недоліки курсантів (лінощі, відсутність мотивації до успішного навчання й самонавчання, виховання і самовиховання, брак здібностей до самоорганізації та саморегуляції).

До об'єктивних передумов, що гальмують самоосвітню та самовиховну діяльність курсантів, можна віднести: ігнорування ініціативи курсантів за умов суворої регламентації структури і змісту їхньої військово-професійної підготовки, дотримання субординації в узаєминах, переважно авторитарно-маніпулятивний характер ставлення керівництва, курсових офіцерів, сержантів до рядових курсантів; домінування пасивних форм організації навчальних занять, що носять переважно монологічний характер; залучення до пошуково-дослідної роботи незначної кількості курсантів, відсутність або слабо виражені диференційований та індивідуальний підходи до навчання й оцінювання результатів навчальної діяльності курсантів; недостатня увага викладачів до індивідуальних труднощів курсантів; надмірна фізична і розумова напруга внаслідок значної кількості військово-службових обов'язків. З огляду на це освітнє середовище вищих військових навчальних закладів у процесі військово-фахової освітньої діяльності потребує інноваційних змін.

Поняття «інноваційний» (від лат. *innovus*) означає новинка, нововведення, оновлення, новація, зміни. У контексті статті актуальним є визначення «інновації» як доцільної трансформації освітнього середовища, що покращує динаміку і результати освітнього процесу, що розвивається в межах освітнього середовища вищих військових навчальних закладів. У дефініції «інноваційне освітнє середовище» поняття «освітнє середовище є родовим, «інноваційне» – видовим. У широкому розумінні освітнє середовище є різноманітним, різнорівневим світом людини, що формує її уявлення про цей світ, ставлення до людей, природи, навколишньої дійсності. У вужчому значенні йдеться про освітнє середовище навчального закладу, що інтегрує освітній процес, зміст програмового матеріалу, взаємодію суб'єктів освітньої діяльності в певному педагогічному просторі.

Вдалим, на нашу думку, є визначення «інноваційного освітнього середовища» як системи стосунків, яка визначена соціально-психологічними обставинами, що підкріплюються комплексом заходів наукового, педагогічного, психологічного, організаційного, фінансового характеру, а також спрямовані, підтримують і забезпечують створення, запровадження, обмін і поширення освітніх новацій [10].

Ураховуючи основну мету інноваційної освіти, яка полягає в тому, щоб навчити фахівця адаптуватися до будь-якої ситуації, безпосередньо включитися до життєвого процесу, можна стверджувати, що інноваційне освітнє середовище є ресурсом сумісної діяльності, де між окремими інститутами, програмами, суб'єктами освіти, освітніми спільнотами починають вибудовуватися визначені зв'язки і відносини. Інноваційне

освітнє середовище передбачає організацію сприятливих умов для засвоєння особистістю нового досвіду навчально-професійної діяльності, перегляду ціннісно-сміслової сфери, переосмислення змісту свідомості, діяльності, поведінки, оволодіння прийомами самоосвіти, саморозвитку.

Інноваційне освітнє середовище вищих військових навчальних закладів інтегрує концептуально-цільовий, змістово-процесуальний, технологічний, управлінський, організаційний і результативний блоки. Так, *концептуально-цільовий блок* забезпечує єдність зовнішніх і внутрішніх цілей функціонування вищого військового навчального закладу, базується на концепції інноваційного розвитку військової освіти в Україні, інноваційних проектах, програмах, узгоджених із загальною концепцією розвитку вищого військового навчального закладу. *Зовнішні цілі* відповідають соціально-державному замовленню на підготовку військових фахівців, узагальнюють вимоги з боку держави, світового співтовариства і Замовника (Міністерство Оборони України), Споживача (Командувача відповідного виду Збройних Сил України) до змісту і характеру професійної підготовки майбутнього військового фахівця. *Внутрішні цілі* спрямовані на задоволення ієрархічного комплексу потреб особистості майбутнього військового фахівця, трансформації цих потреб у життєві цінності, які забезпечують активну позицію курсанта в освітньому середовищі вищого військового навчального закладу, особистісний розвиток і саморозвиток майбутнього офіцера.

Змістово-процесуальний блок інноваційного освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі регламентований програмами інноваційного розвитку ВВНЗ, які містять положення щодо: 1) визначення сучасних освітніх парадигм і науково-методологічної основи формування інноваційного освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі; 2) обґрунтування соціальної місії та завдань вищого військового навчального закладу щодо професійної підготовки військових фахівців; 3) уточнення змісту, вибір методів і форм організації інноваційної діяльності з формування освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі; 4) визначення основних напрямів діяльності з удосконалення освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі (дослідно-пошукової, науково-методичної); 5) специфіки управління і кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення процесу формування освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі.

Технологічний блок інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах охоплює комплекс інноваційних педагогічних технологій, запровадження яких в освітню практику забезпечує стимулювання саморозвитку майбутніх військових фахівців. У зазначеному комплексі технологій нами виокремлено: 1) професійно зорієнтовані педагогічні технології; 2) особистісно зорієнтовані педагогічні технології. Серед професійно зорієнтованих педагогічних технологій наведемо такі: інформаційно-комп'ютерні технології, що сприяють формуванню єдиного інформаційного середовища військового вишу з виходом на зовнішні інформаційні мережі (MOODLE – Module Object Orient Dynamic Learning Environment); комп'ютеризація тренажерного навчання; використання програмно-апаратних засобів імітаційного моделювання вузлів і агрегатів військової техніки; використання досконалих системи відображення інформації та штучного інтелекту; створення електронної бібліотеки; розроблення електронних підручників; запровадження тестового контролю (самоконтролю) знань і вмінь курсантів. Серед особистісно зорієнтованих педагогічних технологій слід зазначити інтерактивні технології колективного, взаємного навчання, співробітництва, ігрові, тренінгові, групові технології, а також технології розвитку творчої особистості, професійно важливих якостей майбутнього військового фахівця.

На особливу увагу в контексті дослідження заслуговують проектні технології. З урахуванням існуючих в науковій літературі дефініцій «навчальний проект»

схарактеризуємо як самостійну, творчу завершену роботу курсанта, що відповідає його життєвому, службовому досвіду, рівню освіченості, що виконується за алгоритмом: ідея – детальне розроблення проблеми – результат. У плані особистісного саморозвитку інноваційна проектна діяльність корисна тим, що в курсантів розвивається творче мислення, уява, пам'ять, формуються почуття відповідальності, упевненості. Виконання індивідуального проекту або участь у груповому проекті навчає курсантів самостійно здобувати знання, сприяє формуванню дослідницьких, презентаційних, оціночних умінь, примірювати на себе різні соціальні ролі, робити висновки, рефлексувати.

Управлінський блок інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах покликаний зусиллями керівництва, наукового, навчального відділу, а також ініціативних груп педагогів, науковців упорядкувати процес інноваційного пошуку суб'єктів освітнього процесу, їхні потреби, мотивацію, активність; виявляти найбільш дієві форми, методи, прийоми, засоби, технології навчання й управління; раціональний розподіл функцій і ресурсів. Зазначимо необхідність дотримання демократичності управління, підтримку самостійності та творчої ініціативи суб'єктів освітнього середовища. Управління будується на основі визначеної програми формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах і являє собою спосіб її реалізації. Управління ходом інноваційного процесу передбачає можливість утручання до нього, вибору, альтернативи. З управлінськими аспектами формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах тісно пов'язані організаційно-діяльнісні основи зазначеного процесу як умови успішного навчання, виховання, фахової освіти, розвитку творчої особистості на основі співдружності педагогів і курсантів.

Функціонування зазначених компонентів інноваційного освітнього середовища відбувається за умови підтримки таких служб у вищому військовому навчальному закладі: 1) інформаційно-методичної; 2) соціально-психологічної; 3) медично-терапевтичної; 4) координаційної; 5) інвестиційної. На наш погляд, особливого значення для саморозвитку курсантів мають соціально-психологічна і медично-терапевтична служби. Так, соціально-психологічна служба забезпечує відповідну підтримку життєдіяльності та освітньої діяльності курсанта. Головними постулатами в організації професійно-педагогічної підтримки у процесі формування інноваційного освітнього середовища вищих військових навчальних закладів є такі положення:

- кожен курсант розглядається як унікальна і цілісна особистість, активна, творча натура, яка має потенції до неперервного розвитку, саморозвитку і самореалізації;
- головною психологічною особливістю є сприйняття курсантом реалій освітнього середовища у вищому військовому навчальному закладі та себе в цьому середовищі;
- курсант має певну міру свободи від впливу зовнішнього середовища завдяки особистій смисловій сфері та цінностям, якими молода людина керується.

Надання психолого-педагогічної підтримки з боку курсових офіцерів, вихователів, науково-педагогічних працівників спрямоване, насамперед, на полегшення адаптації курсантів в освітньому середовищі вищих військових навчальних закладів полягає в: подоланні негативних переживань через вихід зі звичного для них сімейного і шкільного колективу; допомозі у пристосуванні до суворих умов життєдіяльності у вищому військовому навчальному закладі, виконанні інструкцій, наказів, указів, вимог положень статутів і керівництва щодо несення служби в патрулі, добовому наряді, чергуванні; забезпеченні режиму служби, освітньої діяльності й відпочинку в системі обов'язкового виконання розпорядку дня

вищого військового навчального закладу, навичок психологічної саморегуляції власних дій і формування оптимальних стереотипів поведінки, досвіду у відстоюванні власного «Я» у військово-освітньому середовищі вищого військового навчального закладу; сприянні формуванню вмінь самостійної навчальної діяльності, зокрема вироблення навичок роботи з навчальними посібниками, словниками, каталогами, інструкціями, електронними носіями інформації.

У медико-терапевтичному плані інноваційне освітнє середовище, насамперед, покликане зберігати фізичне, духовне, соціальне здоров'я майбутнього військового фахівця, гармонійний розвиток його фізичних і духовних сил як передумову саморозвитку. У нашому дослідженні визначено належні фізико-хімічні, часові, архітектурні, техніко-естетичні, соціальні параметри здоров'язберігаючого освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах. Зазначені параметри забезпечують оптимальну просторову і соціальну щільність освітнього середовища, його відкритість до надання кожній особі права бути задіяною в процесах спілкування, спільних видах діяльності, гарантії рівноправного діалогу, високого рівня рефлексії, організацію міжособистісної взаємодії, що створює можливості саморозвитку як коригування цілей, зміни на краще думок, ставлень, цінностей, поведінки.

Висновки. Тож саморозвиток – це усвідомлена і цілеспрямована робота особистості над собою з метою формування бажаних рис, якостей, форм поведінки. Формування інноваційного освітнього середовища передбачає розміщення в ньому стимулів, що розширюють зону актуального і найближчого розвитку особистості. Визначено, що структура інноваційного освітнього середовища як педагогічної системи інтегрує концептуально-цільовий, змістово-процесуальний, технологічний, управлінський, організаційний і результативний блоки. Функціонування зазначених блоків інноваційного освітнього середовища вищих військових навчальних закладів підтримується діяльністю інформаційно-методичної, соціально-психологічної, медично-терапевтичної, координаційної, інвестиційної служб. Перспективними є дослідження щодо визначення критеріїв і показників саморозвитку курсантів в інноваційному освітньому середовищі вищих військових навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. Концепція військової освіти в Україні // Постанова Кабінету Міністрів України № 1410 від 15.12.97 «Про затвердження Концепції військової освіти в Україні».
2. Нецадим М. І. Військова освіта України : історія, теорія, методологія, практика : монографія / М. І. Нецадим. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2003. – 852 с.
3. Жежера Е. О. Формирование социокультурной компетентности курсантов высших военно-учебных заведений в процессе изучения гуманитарных дисциплин : автореферат диссертации ... кандидата педагогических наук; 13.00.08. – теория и методика профессионального образования / Елена Анатольевна Жежера. – Челябинск : Челябинский государственный университет, 2008. – 20 с.
4. Ягупов В. В. Військово-соціальне середовище та його функції / В. В. Ягупов // Військова освіта : збірник наукових праць. – К., 2006. – С. 3–13.
5. Военная педагогика : учебник для вузов. – СПб. : Питер, 2008. – 640 с.
6. Психолого-педагогический практикум : учебное пособие [для студ. учебных заведений] / Л. С. Подымова, Л. И. Духова, Е. А. Ларина, О. А. Шиян; под ред. В. А. Сластенина. – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2006. – 224 с.
7. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навчальний посібник / С. Г. Карпенчук. – К. : Вища школа, 1997. – С. 254–322.
8. Педагогическая библиотека, издаваемая К. Тихомировым и А. Х. Адольфом. Вып. XII. Опыт педагогической хрестоматии. – М., 1898.
9. Коровка О. Виховна система школи майбутнього як модель позитивної соціалізації учня / О. Коровка, С. Бочаров, Л. Дубинка // Директор школі, ліцею, гімназії. – 2009. – № 6. – С. 20–26.
10. Исаев И. Ф. Школа как педагогическая система : основы управления : учебное пособие / И. Ф. Исаев. – Белгород : БГУ, 1997. – 145 с.

References

1. The concept of military education in Ukraine. *The Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1410 from 15.12.97 «On approving the concept of military education in Ukraine»* (in Ukr.)
2. Neshchadim, N. I. (2003). *Military education in Ukraine : history, theory, methodology, practice : monograph*. Kyiv: Publishing and printing center «Kyiv University» (in Ukr.)
3. Jaegera, E. O. (2008). *The Formation of sociocultural competence among students of higher military educational institutions in the process of studying Humanities : dissertation ... of PhD; 13.00.08. – theory and methodology of professional education*. Chelyabinsk : Chelyabinsk state University (in Russ.)
4. Yagupov, V. V. (2006). *Military-social environment and its functions. Military education : collection of scientific papers*. Kyiv (in Ukr.)
5. *Military pedagogy: textbook for universities*. (2008). Sanktpeterburg: Peter (in Russ.)
6. *Psychological and pedagogical workshop: teaching manual [for stud. educational institutions] / Podymova, L. S., Michael, L. I., Larina, E. A., & Shiyan, O. A.* (2006). Moscow: Akademiya (in Russ.)
7. Karpenchuk, S. G. (1997). *Theory and methodology of education: educational manual*. Kyiv: High school (in Ukr.)
8. *Pedagogical library, published by Tikhomirov, K., & Adolf, A. H.* (1898). Vol. XII. Experience in teaching anthologies. Moscow (in Russ.)
9. Corovka, O., Bocharov, S., & Dubinka, L. (2009). The Educational system of the school of the future as the model of positive socialization of pupils. *Direktor shkoly, liceyu, gimnaziy (Director of school, Lyceum, gymnasium)*, 6, 20–26 (in Ukr.)
10. Isaev, I. F. (1997). *The School as a pedagogical system: fundamentals of management: textbook*. Belgorod: BSU (in Russ.)

Abstract. *Marchenko O. G. An innovative educational environment at higher military educational establishments as a source of possibilities for cadets' self-development.*

Introduction. *The article clarifies the concept of «self-development», «innovative learning environment». Self-development of the individual scientists understand how the process of enrichment of certain personal qualities, actions, accompanied by assimilation of social experience, cultural heritage included in the process of self-development. There is determined objective and subjective factors of educational environment in higher military educational institutions, hindering and accelerate self-development of cadets.*

Purpose. *To clarify the essential characteristics of the innovative educational environment at higher military educational establishments and to determine its possibilities for self-development of cadets.*

Results. *Innovative educational environment has been determined as a system of interaction, a set of measures provided pedagogical, psychological, financial, directed and provide organization introduction, exchange, distribution of educational innovations. The structure of the innovative educational environment is a unity of conceptual target, substantial and procedural, administrative, technological, productive units. The implementation of these functions blocks supports the activities of information, social, psychological, medical, and investment services. Creation of innovative educational environment introduces innovational management, scientific and teaching staff, cadets of higher military educational institutions.*

Personal development of future military experts in innovative educational environment of higher military educational institutions is ensured by the implementation of a productive ideas about innovative development taking into account the personal goals, the democratic foundations of management, use professionally and personally oriented innovative technologies. The most favorable for students in innovative educational environment at higher military educational institutions defined socio-psychological, medical and therapeutic support.

Conclusion. *It was determined that the structure of the innovative educational environment as a pedagogical system integrates conceptual-target, content-procedural, technological, managerial, organizational and productive units. The operation of these blocks of the innovative educational environment at higher military educational establishments supported by the activity of information-methodological, social-psychological, medical-therapeutic, coordination, investment services.*

Key words: *higher military educational institution; an innovative learning environment; military education; innovation; student; self-education; self-development.*

*Одержано редакцією 29.02.2016
Прийнято до публікації 11.03.2016*